

Mary Heylema

Les 1 (60 min) Dankjewel-gedicht

Benodigdheden

- digibord
- kladpapier
- pennen
- stevig A4-papier, gekleurd
- voor elk kind een kopie verwerkingsblad 'tekstballon'

1. Inleiding (10 min)

- Zet het gedicht van Linda Vogelesang *Ha huis* klaar op het digibord.
- Vraag de kinderen mee te lezen als jij het voorleest.
- Vraag na het voorlezen of ze iets herkennen in de tekst.
Bijvoorbeeld: *Als je op vakantie bent en het naar je zin hebt, denk je niet aan thuis, maar als je bijna weer naar huis gaat, komt het juist terug in je gedachten.*
Zeg dat je het nogmaals voorleest, en vraag of ze goed willen luisteren of ze iets bijzonders horen.
- Praat na over bijzonderheden.
Antwoorden kunnen zijn: *Het huis wordt aangesproken alsof het een levend wezen is. De 'ik' aait de mat.*
Of: Bijzonder dat een huis je kan omarmen met zijn muren en op je wacht.
Of: het rijmt niet. (meestal wordt bedoeld dat het aan het eind van de regels niet rijmt)
- Kijk met elkaar naar het gedicht op het digibord.
Zeg: Dit kun je een gedicht noemen omdat er rijm in zit.
Vraag: Wat valt hen op aan het rijm? Waar hoor je rijm?
Bijvoorbeeld deze soorten rijm:
Eindrijm: is-mis, straat-bestaat, zacht-wacht.
Beginrijm (alliteratie): Ha huis, nooit na, mis muren, bocht blok.
Klinkerrijm: dag en nacht omarmen onderdak, Alleen weken nemen.

Ha huis,

Ik denk nooit na over wat er altijd is,
mis jouw muren niet
omdat ze mij dag en nacht omarmen,
ben dagelijks bij jou onderdak
zonder ooit een dankjewel.

Alleen als we na twee, drie weken weg
de laatste kilometers nemen
ben jij in mijn hoofd
huizenhoog aanwezig
en vrees ik voor je leven
door een aardbeving of brand.
Snel is dan echt niet vlug genoeg:
het laatste dorp, de laatste straat,
nog één bocht en één blok,
dan zie ik dat je nog bestaat.
Niet veel later
aaïen mijn voeten zacht je mat
en roep ik blij: 'Daar ben ik weer!
Fijn dat je altijd op mij wacht.'

Linda Vogelesang
Uit: DICHTER nr. 3, Plint, 2017

2. Instructie (15 min)

- Praatje: In dit gedicht praat de 'ik' tegen het huis alsof het een levend wezen is. Alsof het een soort trouwe vriend is. Zeg de kinderen dat zij dat andersom gaan doen: Je huis of je kamer gaat juist tegen jou praten.
- Daarvoor gaan ze eerst 'dichters-materiaal' verzamelen:
 - A. Bedenk en schrijf op: minimaal vier dingen die je graag in je kamer doet.
Bijvoorbeeld: *Uitslapen, met mijn cavia spelen, huiswerk maken, met mijn vriend chatten, kijkdozen maken, mijn verzameling stenen bekijken.*
 - B. Bedenk en schrijf op: vier dingen in je kamer die echt bij jou horen.
Bijvoorbeeld: *kleurige posters, boeken, planten, mijn hamster Bibi, mijn streepsokken.*
 - C. Bedenk vier dingen complimenten die je aan je kamer of huis geeft.
Bijvoorbeeld: *mooie blauwe muur, fijn waterdicht dak, vrolijke vensterbank voor de kat, gastvrije voordeur.*

3. Verwerking (25 min)

- Deel werkblad 'Dankjewel huis-gedicht' uit. Geef de kinderen de volgende opdracht: stel je voor dat je huis kan praten. Wat zou het tegen je zeggen? Schrijf achter elke 'Dank je dat' een zin waarin een compliment staat over iets wat jij doet/deed waar het huis blij mee is. Gebruik zoveel mogelijk woorden of zinnen van je lijsten. Schrijf zo compact en precies mogelijk, met details als kleur en geur. Bijvoorbeeld: *Dank je dat je mij mooie blauwe muren gaf.* Ga na een komma naar een volgende regel. Probeer er humor in te gebruiken, zodat minder positieve dingen juist leuk blijken te zijn (zie einde voorbeeldgedicht van Mary Heylema).
- **TIP:** Schrijf als leerkracht mee! Kinderen vinden het fascinerend hoe jij je huis ziet, hoe je leeft.
- Loop rond en help daar waar nodig. Zorg dat de kinderen hun zinnen zo compact mogelijk maken. Kijk of ze beginrijm gebruiken. Geef suggesties. Bijvoorbeeld: *Mierzoete muren, vrolijk vloerkleed, stoere sokken.*
- De kinderen schrijven hun gedicht in het net op stevig gekleurd papier. Ze knippen het papier in de vorm van een spreekballon uit.

Format werkblad

Dank je (naam kind), dat

.....

Dank je dat

.....

Dank je dat

.....

Maar vooral bedankt dat

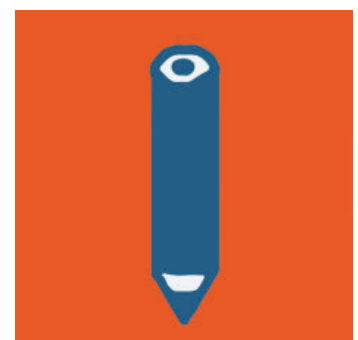
.....

Voorbeeldgedicht

Bedankt!

Dank je, Mo, dat je mijn muren kleurig maakt.
Dank je dat je muziek draait om me vrolijk te maken.
Dank je dat je me verrast met je maffe moppen.

Maar vooral bedankt dat je naar school gaat,
zodat ik af en toe bij kan komen.

4. Elkaars producten bekijken/afsluiting (10 min)

- Hang de tekstballonnen met de gedichten op.
- Bekijk met elkaar de gedichten. Wie kan er beginrijm ontdekken?
(Antwoorden naar eigen inzicht)
Waar is humor gebruikt?
Wie wil een gedicht van een van de anderen dat hem/haar aanspreekt, voorlezen?

Extra

- Laat de kinderen de voorkant (*gevel*) van hun huis tekenen op A3. Hang de tekstballonnen bij de tekening, waardoor het lijkt alsof het huis deze dingen allemaal zegt.
- Verzamel alle huizen en tekstballonnen en maak er een Huizenpraatboek van in de vorm van een leporello (*harmonicaboek*). Vouw het uit zodat je een 'straat' vol pratende huizen hebt.

Les 2 (55 min) Huiselijk-hart-kamer-gedicht

Benodigdheden

- digibord
- kladpapier
- werkblad Huiselijk-hart-kamergedicht
- schrijfpotlood/pen

1. Inleiding (10 min)

- Toon onderstaand gedicht op het digibord. Lees het gedicht langzaam voor.
- Vraag de kinderen of ze iemand kennen bij wie ze dit gedicht vinden passen.
Laat ze het vertellen zonder namen te noemen!
(Het kan zeer gevoelig liggen voor asielkinderen in je klas)
- Vraag hen nogmaals naar het gedicht te luisteren, terwijl ze ondertussen nadenken over de vraag wat hen het meeste raakt in het gedicht.
- Vraag wat je altijd bij je hebt, waarheen je ook gaat. Bijvoorbeeld: taal, jezelf, je gedachten.
- Vraag de kinderen waar je 'thuis' kan zijn, als je huis er niet meer is?
Kun je dan tóch een 'thuisgevoel' hebben?
Bijvoorbeeld: *Je kunt waardevolle herinneringen met je mee dragen, die bewaar je in je hoofd. Of: Misschien heb je nog een paar foto's van familieleden in je tas. Of: je probeert met een paar meegebrachte voorwerpen je eigen 'thuis' te maken, daar waar je op dat moment bent. Welke voorwerpen kunnen dat zijn?*

Huis van taal

Ze kwamen hierheen in treinen
boten, het laatste eind gelopen
dat vonden we eerst best stoer,
geloof ik, de meesten van ons
waren nooit zo ver gekomen

Tot we van hun oorlog hoorden
op het digibord
de zwart omliggende vlakken, landen
waarvandaan ze kwamen,
kaal en droog, gebroken
elke rode stip een platgeslagen stad.

Juf vroeg hen naar thuis.
Of er niets gebleven was
of juist iets meegenomen.
De klas die zweeg in alle talen.
Het antwoord konden we toch wel raden.
Van de beelden op tv, verhalen:

niets.
Maar thuis?
Zij wisten dat:
je huis woont diep vanbinnen
in de taal van je hart.

Kate Schlingemann

2. Instructie (10 min)

- Deel het Werkblad 'Opdracht huiselijk-hart-kamer-gedicht' uit.
- Vertel de kinderen dat ze hun eigen huiselijk-hart-kamer-gedicht gaan maken.
Zeg dat je de opdracht één keer uitlegt, daarna kunnen ze alle stappen nalezen op het werkblad.
Leid de opdracht in met: Elk hart heeft 'kamers', zo luidt de medische term.
Laat ze zich zo'n kamer in hun hart figuurlijk voorstellen.
En ook dat je als mens een 'thuisgevoel' in je hart kan meedragen.
Hoe dat eruit ziet, gaan ze nu onderzoeken: dichtmateriaal verzamelen.
- Loop rond en help waar nodig. Laat de kinderen zo compact mogelijk schrijven. Schrijven = schrappen!
- Klaar? Lees je eigen gedicht goed na, hardop. Loopt het goed, hoor je rijmklanken, moet er iets uit, kan er iets bij, beter?
- Schrijf het dan in het net op een nieuw vel papier. Let op lay-out: waar plaats je het gedicht op het papier?

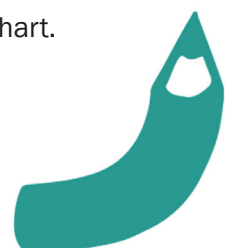
3. Verwerking (25 min)

- A. Bedenk en schrijf op bij A.: drie betekenissen onder elkaar van het begrip 'thuis'.
Bijvoorbeeld: *waar je je op je gemak voelt, waar je helemaal jezelf kunt zijn, waar je je veilig voelt.*
- B. Schrijf op bij B: drie dingen in jouw huis die jou een huiselijk, knus gevoel geven.
Bijvoorbeeld: *de schemerlamp in de woonkamer, mijn 'glow in the dark'-sterren op het plafond, het warme dekentje op het voeteneind van mijn bed.*
- C. Schrijf op bij C: de drie of vier belangrijkste mensen in je leven, bij wie jij je helemaal op je gemak voelt.
Bijvoorbeeld: *Rawi mijn beste vriend, oom Samir, mijn vader en moeder, mijn oma Grootje.*
- D. Bedenk en schrijf op bij D: een kleur die past bij warm en huiselijk. Bedenk ook een eigen (nieuwe) naam voor die kleur, die het gevoel erbij weergeeft.

Tip:

Koppel de kleur aan het voorwerp dat je een huiselijk gevoel geeft.
Bijvoorbeeld: *in plaats van 'rood' noem je het 'pluche-knuffelbeesten-rood'.*
Of: i.p.v. 'oranje' zeg je 'zonsondergang-oranje'.
Of: i.p.v. 'geel' zeg je 'konijnensloffen-zachtgeel'.

- De kinderen gaan hun eigen huiselijk-hart-kamer-gedicht maken waarbij ze zoveel mogelijk woorden uit hun lijstje gebruiken. Dit mogen ze op hun eigen manier doen, of ze gebruiken de volgende woorden als start: In mijn hart voel ik me thuis, want...
- Loop rond en help waar nodig. Laat de kinderen zo compact mogelijk schrijven. Schrijven = schrappen!
- De kinderen schrijven hun gedicht in het net in een groot getekend of geknipt rood hart.

4. Elkaars producten en afsluiting (10 min)

- Hang alle gedichten op of leg ze in de kring. Vraag enkele kinderen hun gedicht voor te lezen.
Welk gedicht geeft een huiselijk gevoel? Waar ligt dat aan?
- Sluit af met de vraag je je thuis kunt voelen in een gedicht.
- Zeg dat je hier in de volgende les op terugkomt.
(*Slauerhoff: alleen in mijn gedichten kan ik wonen*)

Extra

- De kinderen schrijven hun gedicht in het net in een groot getekend of geknipt rood hart.
Of
- Elk kind kiest de mooiste regel uit eigen gedicht, schrijft die over op een strookje.
Verzamel de strookjes en plak ze onder elkaar op behangrol.
Hang het Samen-thuis gedicht midden in de school op voor iedereen te lezen!
Of
- Vraag of ze hun gedicht (kopie) cadeau zouden willen doen.
Zorg voor enveloppen en eventueel postzegels. Post de briefgedichten met elkaar.

Les 3 (75 min) Visueel (collage) gedicht

Benodigheden

- digibord
- kladpapier
- gekleurd stevig A5-papier
- stevig A-3 papier
- oude tijdschriften, kranten
- scharen
- lijm

1. Inleiding (10 min)

- Vertel de kinderen: Vroeger leefde er een scheepsarts die ook dichter en schrijver was. Slauerhoff heette hij. Hij leefde van 1898 tot 1936. Slauerhoff reisde als scheepsarts over de hele wereld. Zijn bekendste dichtregel is: *'Alleen in mijn gedichten kan ik wonen, nooit vond ik ergens anders onderdak.'*
- Kom terug op de vraag of je in een gedicht kunt wonen. Alle antwoorden zijn goed.
- Lees het gedicht *Plek* van Kate Schlingemann voor.
- Vraag: Slauerhoff kan in een gedicht wonen. Waar woont de 'ik' in het gedicht *Plek*?
- Vraag door: waarom zou je willen wonen in een gedicht?
Bijvoorbeeld: *Dan voel je je thuis in de taal i.p.v. in een huis.*
- Vraag door: Hoe ziet dat eruit? Hoe voelt dat? Elk antwoord is goed.
Vraag waarom. Bijvoorbeeld: *het gedicht geeft je een veilig gevoel. Je voelt je er op je gemak. Het is je eigen geheime, privéplek.*

Extra

In welk van de gedichten uit deze lessen van jezelf, klasgenoot of professionele dichters, voel jij je het meest thuis?
Waar komt dat door? (Antwoord naar eigen inzicht)

Plek

In de wereld is een land
In dat land is mijn stad
In mijn stad is een straat
In mijn straat is een huis
In dat huis is een kamer
In die kamer een plek
In die plek in mijn hoofd
heb ik ruimte
in die ruimte mijn verhaal
in dat verhaal ben ik thuis
zoals het huis in mijn straat
en de straat in mijn stad
en de stad in mijn land
en mijn land in mijn wereld
in mijn wereld alle ruimte
voor mijn plek maar die plek is
geheim

Kate Schlingemann
uit Dichter. 29, Plint, 2023

2. Instructie (15 min)

- Teken op het digibord twee kolommen.
- Inventariseer klassikaal en schrijf in de linkerkolom wat de kinderen zeggen over de onderdelen waaruit een tekst bestaat Bijvoorbeeld: *letter, hoofdletter, woord, zin, alinea, hoofdstuk, titel, kop*.
- Doe hetzelfde met interpunctietekens. Schrijf wat de kinderen noemen in de rechterkolom. Bijvoorbeeld: *komma, punt, dubbele punt, puntkomma, gedachtestreepje, vraagteken, uitroepteken, haakjes*.
- Vertel dat de kinderen deze twee lijstjes straks gaan gebruiken. Ze gaan namelijk hun eigen '*Mijn huis van taal*'-gedicht maken. Een huis waarin ze zich thuis voelen. Zo'n gedicht heet ook wel een visueel gedicht: een gedicht dat de vorm heeft van de inhoud. Laat voorbeeldgedicht '*Mijn huis van taal*' zien. Je kunt ook op internet googlen op afbeeldingen van visuele gedichten, DADA poëzie.

3. Verwerking (min. 25 – 45 min)

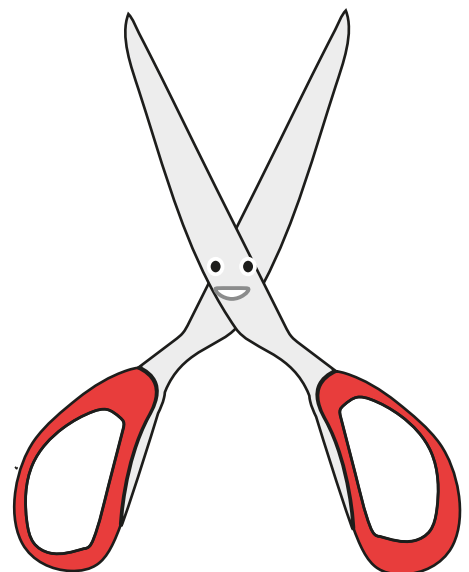
- Kinderen mogen alleen werken of in tweetallen. Ze gaan een collage maken.

Deel uit :oude tijdschriften en/of kranten, Scharen, lijm en stevig wit en/of gekleurd papier als ondergrond.

- Laat een print van voorbeeldgedicht *Mijn huis van taal* van Kate Schlingemann zien. (*hang zichtbaar op*)

- Opdracht 1:

- Teken met potlood op het gekleurde papier de vorm van een (jouw?) huis. Alleen de vorm! Dus niet details als ramen, deuren, etc. Laat ze op de compositie letten: dus niet alles onderaan het vel, maar juist in het midden met lege ruimte eromheen. (zie voorbeeldgedicht)
- Knip uit je tijdschrift of krant opvallende interpunctietekens, woorden, zinnen, koppen uit. Check de lijsten op het digibord over wat je uit kunt knippen. Wat je uitknipt mag verband houden met het thema 'je thuis voelen'. De losse letters, tekens, woorden en zinnen etc. zijn de bouwstenen van je huis, zoals *muren, ramen, dak, deuren*.
 - De kinderen leggen hun uitgeknipte elementen op de getekende vorm van hun huis. Bijvoorbeeld: *komma's als dakpannen, een groot uitroepteken als deur, grappige woorden als ramen, alinea als schuur etc*. Schuif tot je tevred en bent. Als alles goed ligt plak je het vast.

- **Opdracht 2:**

Op een kladpapiertje schrijven de kinderen nu een kort gedicht (zonder rijm aan het eind van de regels) van vijf tot acht regels n.a.v. hun collage. Ze geven in elke regel een korte beschrijving van de verschillende onderdelen van hun geplakte huis.

Ze gebruiken zowel woorden van de lijstjes van het digibord, zoals 'een dak van woorden' in het voorbeeldgedicht van Mary Heylema, als woorden uit hun collage. Bijvoorbeeld: *met ramen van Zo Zo* (zie voorbeeldgedicht Kate Schlingemann). De titel is: 'Mijn huis van taal'.

Loop langs en begeleid daar waar nodig.

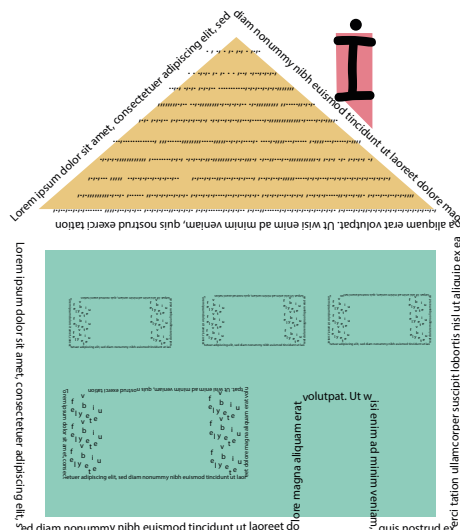
- Daarna schrijven de kinderen hun gedicht in het net onder, rondom, naast, verdeeld in blokjes, ergens in hun collage. Zorg ervoor dat de kinderen rondom hun tekst ook ruimte laten. Leg uit dat een gedicht 'ademruimte' nodig heeft.
- Alternatief: de kinderen knippen hun geschreven dichtregels uit en plakken die bij hun collage.

Voorbeeldgedicht

Mijn huis van taal

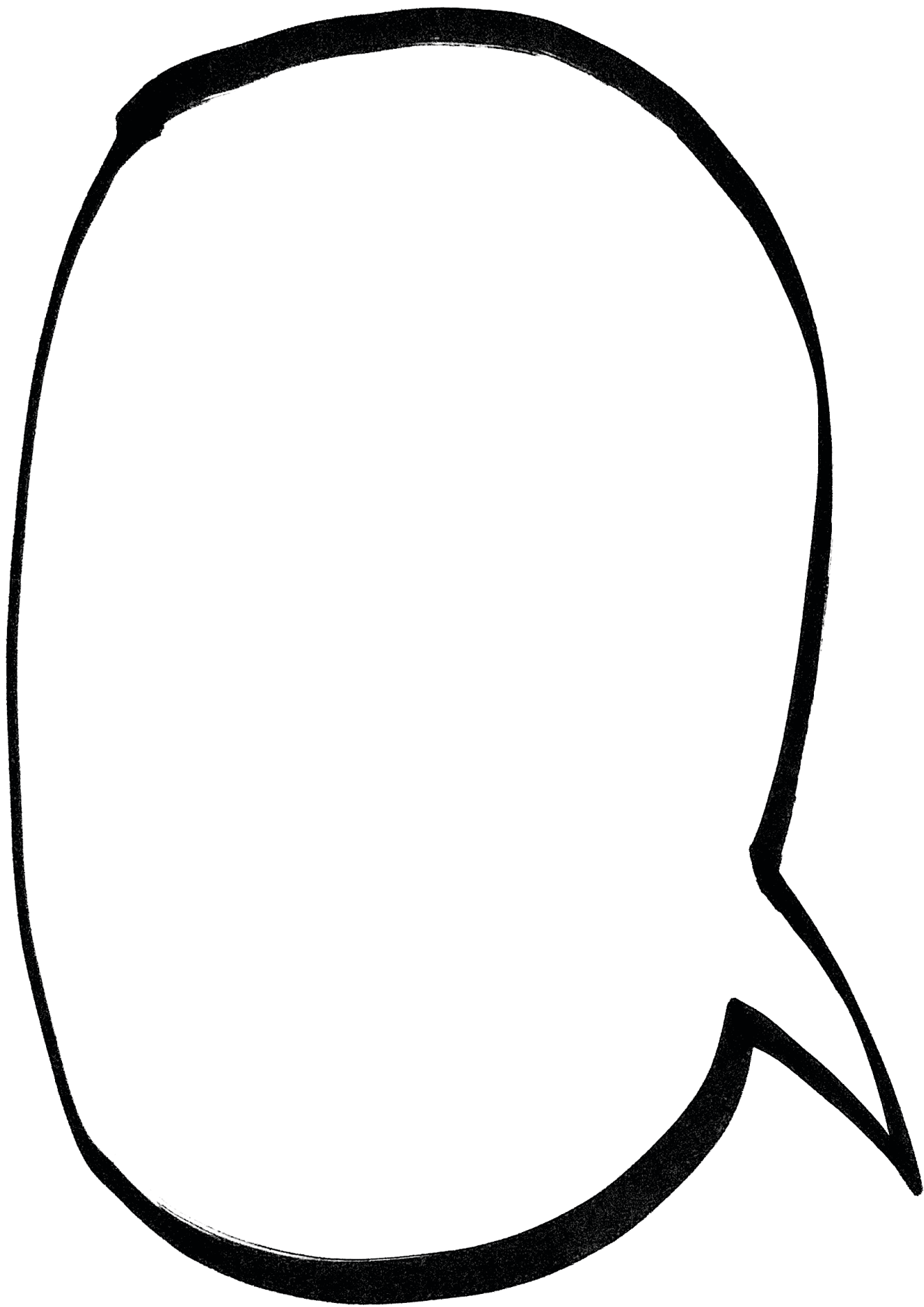
Een dak van woorden
begroeid met komma's en punten
met muren van zinnen
letters van gordijnen
ramen van verhalen.

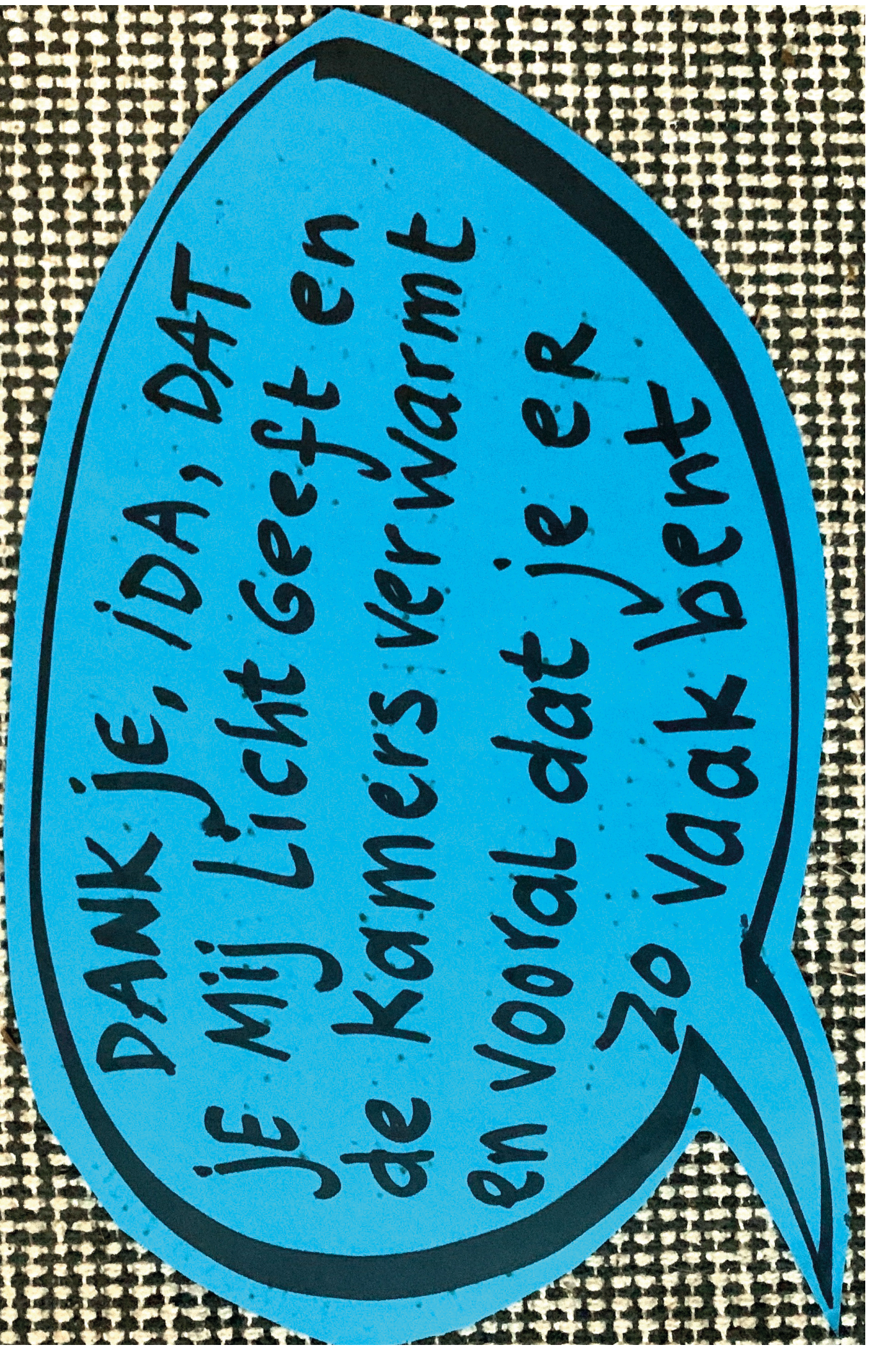
En het puntje van de i
stijgt op uit de schoorsteen.

4. Elkaars producten bekijken/afsluiting (5 min)

- Hang de gedichten op. Laat enkele kinderen (wie wil?) hun gedicht voorlezen. Laat de andere kinderen hun ogen sluiten: wat zien ze voor zich?
- Vraag wat lastig was bij het maken. En wat ze juist leuk vonden om te bedenken. Op welke vondst zijn ze het meest trots?

DANK JE, IDA, DAT
JE MIJ LICHT GEEFT EN
DE KAMERS VERWARMT
EN VOORAL DAT JE ER
ZO VAAK BENT

Werkblad BB bij les 1. Dankjewel huis-gedicht (bij gedicht Ha huis, van Linda Vogelesang).

Vul je eigen dankjewel huis-gedicht in op de stippellijnen! Let op beginrijm en klinkerrijm!

Dank je, (jouw naam), dat.....

.....

Dank je dat.....

.....

Dank je dat.....

.....

Maar vooral dat

.....

Klaar? Schrijf over in het net. **Maar eerst nog even schaven en schrappen:**

Kijk naar rijmklanken en ritme, en wat je er nog uit kunt halen, of wat je eraan toe wilt voegen.

Maak het beter, maak het helemaal af!

Echt klaar nu? Schrijf er een titel boven. Lees het voor, het applaus is voor jou!

Ha huis,

Ik denk nooit na over wat er altijd is,
mis jouw muren niet
omdat ze mij dag en nacht omarmen,
ben dagelijks bij jou onderdak
zonder ooit een dankjewel.

Alleen als we na twee, drie weken weg
de laatste kilometers nemen
ben jij in mijn hoofd
huizenhoog aanwezig
en vrees ik voor je leven
door een aardbeving of brand.
Snel is dan echt niet vlug genoeg:
het laatste dorp, de laatste straat,
nog één bocht en één blok,
dan zie ik dat je nog bestaat.
Niet veel later
aaien mijn voeten zacht je mat
en roep ik blij: 'Daar ben ik weer!
Fijn dat je altijd op mij wacht.'

Linda Vogelesang
Uit: DICHTER nr. 3, Plint, 2017

Huis van Taal

Ze kwamen hierheen in treinen
boten, laatste eind gelopen
dat vonden we best stoer,
geloof ik, de meesten van ons
waren nooit zo ver gekomen.

tot we van hun oorlog hoorden
op het digibord
de zwart omlijnde vlakken, landen
waarvandaan ze kwamen,
kaal en droog, gebroken
elke rode stip een platgeslagen stad.

Juf vroeg hen naar thuis.
Of er niets gebleven was
of juist iets meegenomen.
De klas die zweeg; in alle talen.
Het antwoord konden we toch wel raden
Van de beelden op tv, verhalen: NIETS

Maar thuis?
Zij wisten dat:
je huis woont diep vanbinnen
in de taal van je hart

HUIS van taal

Ze kwamen hierheen in treinen
boten, het laatste eind gelopen
dat vonden we eerst best stoer,
geloof ik, de meesten van ons
waren nooit zo ver gekomen,

tot we van hun oorlog hoorden
op het digibord
de zwart omlijnde vlakken, landen
waar ontgaan ze nog van kwamen,
kaal en droog gebroken elke rode stip
een platgeslagen stad.

Juf vroeg hen naar thuis.
Of er niets gebleven was
of juist iets meegenomen.
De klas die zweeg in alle talen.
Het antwoord konden we wel raden.
Van de beelden op tv, verhalen

niets.
Maar thuis?
Zij wisten dat:
je huis woont diep vanbinnen
in de taal van je hart.

Kate Schlingemann

Huis van taal

Ze kwamen hierheen in treinen
boten, het laatste eind gelopen
dat vonden we eerst best stoer,
geloof ik, de meesten van ons
waren nooit zo ver gekomen,

tot we van hun oorlog hoorden
op het digibord
de zwart omlijnde vlakken, landen
waar ontdaan ze nog van
kwamen,
kaal en droog gebroken elke rode
stip
een platgeslagen stad.

Juf vroeg hen naar thuis.
Of er niets gebleven was
of juist iets meegenomen.
De klas die zweeg in alle talen.
Het antwoord konden we wel
raden.
Van de beelden op tv, verhalen

nlets.
Maar thuis?
Zij wisten dat:
je huis woont diep vanbinnen
in de taal van je hart.

OPDRACHT:

Elk hart heeft kamers; zo heet dat in medische termen. Stel je zo'n kamer figuurlijk voor, waarin je een thuisgevoel kunt meedragen.

1. Bedenk 3 betekenissen van het berip 'thuis'. (bijvoorbeeld: thuis is waar je jezelf kunt zijn). Vul in bij A.

2. Bedenk 3 dingen in jouw huis die jou een knus gevoel geven. Wees specifiek.
(bijvoorbeeld: mijn glow-in-the-dark-sterren op het plafond). Vul in bij B.

3. Schrijf de 3 of 4 belangrijkste mensen in je leven op. Mensen bij wie je je helemaal op je gemak voelt. (bijvoorbeeld: mijn oma Grootje).
Vul in bij C.

4. Kies een kleur die voor jou warmte, huiselijkheid uitstraalt. Geef naam van wat die kleur heeft. (bijvoorbeeld: kaarslichtoranje). Vul in bij D.

A. Thuis is waar je

Thuis is waar je

Thuis is waar je

B. geeft mij een knus gevoel

..... geeft mij een knus gevoel

..... geeft mij een knus gevoel

C. Mijn belangrijke personen zijn: 1.....

2. 3.

D. Mijn kleur is:

les 3 bovenbouw

Mijn huis van taal

Een dak van woorden
begroeid met komma's en punten
met muren van zinnen
letters van gordijnen
ramen van verhalen.

En het puntje van de i
stijgt op uit de schoorsteen.

Plek

In de wereld is een land
In dat land is mijn stad
In mijn stad is een straat
In mijn straat is een huis
In dat huis is een kamer
In die kamer een plek
In die plek in mijn hoofd
heb ik ruimte
in die ruimte mijn verhaal
in dat verhaal ben ik thuis
zoals het huis in mijn straat
en de straat in mijn stad
en de stad in mijn land
en mijn land in mijn wereld
in mijn wereld alle ruimte
voor mijn plek maar die plek is
geheim

Kate Schlingemann
uit Dichter. 29 Thuis, Plint, 2023

PLANET PROOF

Dit is mijn ^{**}huis van taal

Met een dak van strofes
Muren van punten bovenop
De poëzie, ze zegt 'zie me
Met een dakgoot, een-
voudig als een waterdruppel,
Ramen van ZO ZO, die
woorden, die denken wat
Met een deur van 'vraag
mij binnen', en een dringend
'KOM ERIN' met uitroep teken
Als je op de stoep staat
Van ZATERDAG.

En onder de rook van EEN,
Wonen zij en ik.

KATE SCHLINGEMANN